UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

23 päivänä joulukuuta 2009 *

Asiassa C-403/09 PPU,

jossa on kyse EY 68 ja EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Višje sodišče v Mariboru (Slovenia) on esittänyt 19.10.2009 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 20.10.2009, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Jasna Detiček

vastaan

Maurizio Sgueglia,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja K. Lenaerts sekä tuomarit R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, J. Malenovský (esittelevä tuomari) ja D. Šváby,

* Oikeudenkäyntikieli: sloveeni.

julkisasiamies: Y. Bot,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen 19.10.2009 päivätyn pyynnön, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 20.10.2009 ja jossa pyydetään ennakkoratkaisupyynnön käsittelemistä kiireellisessä menettelyssä työjärjestyksen 104 b artiklan mukaisesti,

ottaen huomioon kolmannen jaoston 27.10.2009 tekemän päätöksen hyväksyä pyyntö,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 7.12.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Detiček, edustajanaan odvetnik B. Žibret,

– Sgueglia, edustajanaan odvetnik L. Varanelli,

– Slovenian hallitus, asiamiehenään N. Aleš Verdir,

– Tšekin hallitus, asiamiehenään M. Smolek,

– Saksan hallitus, asiamiehenään J. Kemper,

– Ranskan hallitus, asiamiehenään B. Beaupère-Manokha,

– Italian hallitus, asiamiehenään I. Bruni, avustajanaan avvocato dello Stato F. Arena,

– Latvian hallitus, asiamiehenään K. Drevina,

– Puolan hallitus, asiamiehenään M. Arciszewski,

– Euroopan komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Žebre**,**

kuultuaan julkisasiamiestä,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL L 338, s. 1) 20 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Jasna Detiček ja Maurizio Sgueglia ja joka koskee heidän tyttärensä Antonellan huoltoa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön säännöstö

3 Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon

läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.”

4 Asetuksen johdanto-osan 16 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tämä asetus ei saisi estää jäsenvaltion tuomioistuimia kiireellisissä tapauksissa toteuttamasta siinä valtiossa olevia henkilöitä tai olevaa omaisuutta koskevia väliaikaisia toimenpiteitä tai turvaamistoimenpiteitä.”

5 Asetuksen johdanto-osan 21 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon olisi perustuttava keskinäisen luottamuksen periaatteeseen, ja tunnustamatta jättämisen perusteet olisi rajoitettava ainoastaan välttämättömimpiin.”

6 Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 33 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tunnustetaan perusoikeudet ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan periaatteita. Siinä pyritään varmistamaan varsinkin [Nizzassa 7.12.2000 julistetun] Euroopan unionin perusoikeuskirjan [(EYVL C 364, s. 1; jäljempänä perusoikeuskirja)] 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen.”

7 Asetuksen 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

– –

4) ’tuomiolla’ jäsenvaltion tuomioistuimen julistamaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista ja vanhempainvastuuta koskevaa ratkaisua, riippumatta siitä, kutsutaanko sitä tuomioksi, päätökseksi, täytäntöönpanomääräykseksi vai joksikin muuksi

– –

11) ’lapsen luvattomalla pois viemisellä tai palauttamatta jättämisellä’ lapsen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä, jos

a) se loukkaa oikeutta lapsen huoltoon, joka perustuu tuomioistuimen päätökseen tai lakiin taikka sen valtion oikeusjärjestyksen mukaan voimassa olevaan sopimukseen, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä

ja

b) oikeutta lapsen huoltoon oli pois viemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei pois viemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut. Oikeutta huoltoon katsotaan käytettävän yhdessä, kun toinen vanhempainvastuun kantajista ei voi tuomion tai lain mukaan päättää lapsen asuinpaikasta ilman toisen vanhempainvastuun kantajan suostumusta.”

8 Asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.”

9 Asetuksen 20 artiklassa, jonka otsikko on ”Väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet”, säädetään seuraavaa:

”1. Tämän asetuksen säännökset eivät estä jäsenvaltion tuomioistuimia toteuttamasta kiireellisissä tapauksissa jäsenvaltion laissa säädettyjä väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia, jotka koskevat valtiossa oleskelevia henkilöitä tai siellä olevaa omaisuutta, myös silloin, kun toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian.

2. Edellä olevan 1 kohdan täytäntöönpanemiseksi toteutettujen toimenpiteiden soveltaminen on keskeytettävä, kun jäsenvaltion tuomioistuin, joka on tämän asetuksen nojalla toimivaltainen tutkimaan pääasian, on toteuttanut soveltuviksi katsomansa toimenpiteet.”

10 Asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklan 1 ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltiossa annettu tuomio on tunnustettava muissa jäsenvaltioissa vaatimatta minkään erityisen menettelyn noudattamista.

– –

3. Jokainen, jonka etua tuomion tunnustaminen koskee, voi pyytää tämän luvun 2 jaksossa tarkoitetussa menettelyssä vahvistettavaksi, että tuomio on tunnustettava tai jätettävä tunnustamatta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän luvun 4 jakson soveltamista.

– –”

Vuoden 1980 Haagin yleissopimus

11 Kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25.10.1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen (jäljempänä vuoden 1980 Haagin yleissopimus) 12 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Jos lapsi on 3 artiklassa tarkoitetulla tavalla luvattomasti viety pois tai jätetty palauttamatta ja lapsen palauttamista koskeva menettely on pantu vireille sen

sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisessa, missä lapsi on, vuoden kuluessa luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä lukien, asianomaisen viranomaisen on määrättävä lapsi välittömästi palautettavaksi.

Oikeus- tai hallintoviranomaisen on määrättävä lapsi palautettavaksi, vaikkakin menettely on pantu vireille vasta sen jälkeen, kun ensimmäisessä kappaleessa tarkoitettu vuoden määräaika on kulunut umpeen, jollei näytetä, että lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.

Jos pyynnön vastaanottaneen valtion oikeus- tai hallintoviranomaisella on aihetta olettaa, että lapsi on viety toiseen valtioon, se voi lykätä asian käsittelyn toistaiseksi tai jättää hakemuksen tutkimatta.”

12 Vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Edellä olevan artiklan määräysten estämättä pyynnön vastaanottaneen valtion oikeus- tai hallintoviranomainen ei ole velvollinen määräämään lasta palautettavaksi, jos henkilö, laitos tai muu elin, joka vastustaa palauttamista, näyttää toteen, että

a) henkilö, laitos tai muu elin, jolle lapsen henkilöstä huolehtiminen kuului, ei ollut tosiasiallisesti käyttänyt huoltoa koskevia oikeuksia lapsen pois viemisen tai palauttamatta jättämisen ajankohtana taikka oli pois viemisen tai palauttamatta jättämisen joko sen tapahtuessa tai jälkikäteen hyväksynyt tai

b) on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi taikka että lapsi muutoin joutuisi kestämättömään tilanteeseen.

Oikeus- tai hallintoviranomainen voi lisäksi kieltäytyä määräämästä lasta palautettavaksi, jos lapsi vastustaa palauttamista ja jos viranomainen katsoo, että lapsi on saavuttanut sellaisen iän ja kypsyyden, että lapsen mielipiteeseen on aiheellista kiinnittää huomiota.

Tässä artiklassa tarkoitettuja olosuhteita harkitessaan oikeus- ja hallintoviranomaisten on otettava huomioon ne lapsen sosiaalista taustaa koskevat tiedot, jotka on toimittanut sen valtion keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen, jossa lapsella on asuinpaikka.”

Kansallinen säännöstö

13 Siviiliprosessilain (Zakon o pravdnem postopku) 411 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Tuomioistuin voi avioliittoa ja vanhempien ja lasten välisiä suhteita koskevien asioiden yhteydessä toteuttaa asianosaisen vaatimuksesta tai viran puolesta yhteisten lasten huoltoa ja elatusta koskevia väliaikaisia toimenpiteitä sekä tapaamisoikeuden peruuttamista tai rajoittamista taikka tapaamisoikeuden käyttämistapoja koskevia väliaikaisia toimenpiteitä.

– –

3. Edellisissä momenteissa mainitut väliaikaiset toimenpiteet toteutetaan turvaamistoimia koskevan lain säännösten mukaisesti.”

14 Täytäntöönpano- ja turvaamistoimimenettelyistä annetun lain (Zakon o izvršbi in zavarovanju, jäljempänä ZIZ) 272 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tuomioistuin toteuttaa muun kuin rahallisen vaatimuksen turvaamista koskevan väliaikaisen toimenpiteen, jos vaatimuksen esittäjä osoittaa, että on todennäköistä, – – että kyseinen oikeus on olemassa tai että tällainen oikeus myöhemmin syntyy vaatimuksen kohteena olevaa osapuolta kohtaan. Vaatimuksen esittäjän on osoitettava, että on todennäköistä, että väliaikainen toimenpide on tarpeen voimakeinoilta tai vaikeasti korjattavissa olevan vahingon välttämiseksi.”

15 ZIZ:n 267 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Väliaikainen toimenpide voidaan toteuttaa ennen oikeudenkäynnin aloittamista, sen kuluessa tai myös sen päätyttyä, mutta joka tapauksessa ennen täytäntöönpanovaiheen päättymistä.”

16 ZIZ:n 278 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos olosuhteet, joiden perusteella väliaikainen toimenpide on toteutettu, ovat muuttuneet siten, että väliaikainen toimenpide ei ole enää tarpeen, tuomioistuin määrää, myös sen vaatimuksesta, jota vastaan toimenpiteestä on määrätty, että menettely päätetään ja toteutetut toimet kumotaan.”

17 Avioliitosta ja perhesuhteista annetun lain (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih) 105 §:n 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos vanhemmat eivät sosiaaliviranomaisten avusta huolimatta pääse sopimukseen lasten huollosta ja kasvatuksesta, tuomioistuin päättää toisen tai kummankin vanhemman vaatimuksesta, että kaikkien lasten huolto uskotaan toiselle vanhemmista tai että yhden tai useamman lapsen huolto uskotaan yhdelle vanhemmista ja muiden lasten huolto toiselle vanhemmalle. Tuomioistuin voi lisäksi viran puolesta päättää, että kaikkien tai joidenkin lasten huolto voidaan uskoa jollekin kolmannelle henkilölle – –.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

18 Slovenian kansalainen Jasna Detiček ja Maurizio Sgueglia, joiden avioeroasia on vireillä, ovat asuneet Roomassa (Italia) 25 vuotta. Heidän tyttärensä Antonella on syntynyt 6.9.1997.

19 Toimivaltainen tuomioistuin Tivolissa (Italia) (jäljempänä Tivolin tuomioistuin), jonka käsiteltäväksi Detiček ja Sgueglia olivat saattaneet avioerohakemuksensa, joka koski myös Antonellan huoltajuutta, uskoi 25.7.2007 väliaikaisesti Antonellan huollon yksin Sgueglialle ja määräsi lapsen väliaikaisesta sijoituksesta Calasanziane-nunnien vastaanottokotiin Roomaan.

20 Detiček lähti samana päivänä Italiasta tyttärensä Antonellan kanssa palatakseen Sloveniaan Zgornje Poljčanen kaupunkiin, jossa he asuvat edelleen.

21 Okrožno sodišče v Mariboru (Mariborin alueellinen tuomioistuin) (Slovenia) julisti 22.11.2007 antamallaan tuomiolla, jonka Vrhovno sodišče (ylimmän oikeusasteen tuomioistuin) (Slovenia) pysytti 2.10.2008 antamallaan tuomiolla, Tivolin tuomioistuimen 25.7.2007 antaman tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi Slovenian tasavallassa.

22 Tämän Vrhovno sodiščen antaman tuomion perusteella okrajno sodišče de Slovenskí Bistricíssa (Slovenska Bistrican kantonin tuomioistuin) (Slovenia) pantiin vireille täytäntöönpanomääräysmenettely lapsen luovuttamiseksi isälleen ja hänen sijoittamisekseen edellä mainittuun vastaanottokotiin. Jälkimmäinen tuomioistuin lykkäsi kuitenkin kyseistä täytäntöönpanoa 2.2.2009 antamallaan määräyksellä pääasian oikeudenkäynnin päättymiseen saakka.

23 Detiček pyysi 28.11.2008 okrožno sodišče v Mariborulta väli- ja turvaamistoimien määräämistä lapsen huollon uskomiseksi hänelle.

24 Kyseinen tuomioistuin hyväksyi 9.12.2008 antamallaan määräyksellä Detičekin vaatimuksen ja uskoi Antonellan huollon väliaikaisesti tälle. Se perusti ratkaisunsa asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklaan ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklaan sekä perusteli sen olosuhteiden muuttumisella ja lapsen edulla.

25 Tässä yhteydessä se totesi, että Antonella on sopeutunut sosiaaliseen ympäristöönsä Sloveniassa. Italiaan paluu, johon liittyisi pakkosijoitus vastaanottokotiin, ei olisi hänen hyvinvointinsa mukaista, koska se aiheuttaisi hänelle korjaamattomia fyysisiä ja psyykkisiä traumoja. Antonella on lisäksi Sloveniassa käydyssä oikeudenkäyntimenettelyssä ilmaissut tahtonsa pysyä äitinsä luona.

26 Sgueglia teki tästä määräyksestä oikaisuvaatimuksen samassa tuomioistuimessa, joka hylkäsi sen 29.6.2009 antamallaan määräyksellä.

27 Sgueglia haki muutosta viimeksi mainittuun määräykseen Višje sodišče v Mariborussa (Mariborin muutoksenhakutuomioistuin) (Slovenia).

28 Näissä olosuhteissa Višje sodišče v Mariboru päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko Slovenian tasavallan (Euroopan unionin jäsenvaltio) tuomioistuimella asetuksen (EY) N:o 2001/2003 20 artiklassa tarkoitetulla tavalla toimivalta toteuttaa turvaamistoimia, jos toisen jäsenvaltion tuomioistuin, joka on kyseisen asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian, on jo toteuttanut turvaamistoimen, joka on jo julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi Slovenian tasavallassa?

Mikäli edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

2) Voiko slovenialainen tuomioistuin kansallista oikeutta soveltamalla (asetuksen [N:o 2201/2003] 20 artiklan nojalla tämä soveltaminen on sallittua) määrätä asetuksen [N:o 2201/2003] 20 artiklassa tarkoitetusta turvaamistoimesta, jolla muutetaan toisen jäsenvaltion tuomioistuimen, joka on asetuksen [N:o 2201/2003] mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian, toteuttamaa lopullista ja täytäntöönpanokelpoista turvaamistoimea tai kumotaan se?”

Kiireellinen menettely

29 Višje sodišče v Mariboru on pyytänyt tämän ennakkoratkaisupyynnön käsittelemistä työjärjestyksen 104 b artiklassa määrätyssä kiireellisessä menettelyssä.

30 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin perusteli pyynnön toteamalla, että on olemassa turvaamistoimia koskeva italialaisen tuomioistuimen täytäntöönpanokelpoinen tuomio, jolla lapsen huolto uskotaan isälle, ja turvaamistoimia koskeva päinvastainen tuomioistuimen tuomio, jolla slovenialainen tuomioistuin uskoo lapsen huollon äidille. Sen mukaan on myös toimittava nopeasti, koska ratkaisun viivästyminen olisi vastoin lapsen etua ja voisi aiheuttaa korjaamatonta vahinkoa lapsen ja tämän isän välisiin suhteisiin. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin toteaa lopuksi, että jo toteutetun toimenpiteen väliaikaisuus lapsen huoltoa koskevan turvaamistoimen yhteydessä itsessään edellyttää, että unionin tuomioistuin puuttuu asiaan kiireellisesti, jotta oikeudellisen epävarmuuden tilaa ei pitkitetä.

31 Unionin tuomioistuimen kolmas jaosto päätti 27.10.2009 julkisasiamiestä kuultuaan hyväksyä ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen pyynnön käsitellä ennakkoratkaisupyyntö kiireellisessä menettelyssä.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

32 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin haluaa kahdella kysymyksellään, joita on syytä tarkastella yhdessä, selvittää, onko asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklaa tulkittava siten, että siinä sallitaan jäsenvaltion tuomioistuimen toteuttaa vanhempainvastuuta koskevissa asioissa välitoimi, jolla kyseisen jäsenvaltion alueella olevan lapsen huolto uskotaan yhdelle hänen vanhemmistaan, kun toisen jäsenvaltion tuomioistuin, joka on kyseisen asetuksen nojalla toimivaltainen tutkimaan lapsen huoltoa koskevan pääasian, on jo antanut tuomion, jolla tämän lapsen huolto uskotaan

toiselle vanhemmista, ja kun kyseinen tuomio on julistettu ensiksi mainitussa jäsenvaltiossa täytäntöönpanokelpoiseksi.

33 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkitsemisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto ja asiayhteys myös sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on (ks. vastaavasti mm. asia C-301/98, KVS International, tuomio 18.5.2000, Kok., s. I-3583, 21 kohta; asia C-300/05, ZVK, tuomio 23.11.2006, Kok., s. I-11169, 15 kohta ja asia C-301/08, Bogiatzi, tuomio 22.10.2009, Kok., s. I-10185, 39 kohta).

34 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa lisäksi, että jäsenvaltioiden tehtävänä on paitsi tulkita kansallista oikeuttaan unionin oikeuden mukaisesti myös varottava tukeutumasta sellaiseen johdetun oikeuden säädöksen tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan unionin oikeusjärjestyksessä suojattujen perusoikeuksien kanssa tai muiden unionin oikeuden yleisten periaatteiden kanssa (ks. vastaavasti asia C-101/01, Lindqvist, tuomio 6.11.2003, Kok., s. I-12971, 87 kohta ja asia C-305/05, Ordre des barreaux francophones et germanophone ym., tuomio 26.6.2007, Kok., s. I-5305, 28 kohta).

35 Ensiksi on todettava, että asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleen mukaan tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate.

36 Asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan mukaan vanhempainvastuuta koskevissa asioissa toimivaltaisia ovat ensisijaisesti sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana. Niillä on nimittäin maantieteellisen läheisyytensä vuoksi yleensä parhaat edellytykset arvioida, mikä on lapsen edun mukaista.

37 Käsiteltävänä olevassa asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ja okrožno sodišče v Mariborun 9.12.2008 antamasta määräyksestä ilmenee, että Tivolin tuomioistuin on mainitun 8 artiklan mukaisesti toimivaltainen pääasian oikeudenkäynnissä tutkimaan pääasian kaikilta vanhempainvastuuta koskevilta osin.

38 Asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdassa säädetään kuitenkin, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa lapsi on, voivat tietyissä olosuhteissa toteuttaa väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia myös silloin, kun toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian. Koska tämä säännös muodostaa poikkeuksen kyseisellä asetuksella säädetystä toimivaltajärjestelmästä, sitä on tulkittava suppeasti.

39 Kuten asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan sanamuodosta itsestään ilmenee, tässä säännöksessä tarkoitetut tuomioistuimet voivat toteuttaa tällaisia väliaikaisia toimenpiteitä tai turvaamistoimia vain, kun kolme kumulatiivista edellytystä täyttyvät, eli asianomaisten toimenpiteiden on oltava kiireellisiä, niiden on kohdistuttava jäsenvaltiossa, jossa asiaa käsittelevä tuomioistuin sijaitsee, oleskeleviin henkilöihin tai siellä olevaan omaisuuteen ja niiden on oltava väliaikaisia (ks. vastaavasti asia C-523/07, A, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2805, 47 kohta).

40 Jos yksi näistä kolmesta edellytyksestä ei täyty, aiottu toimenpide ei siis voi kuulua asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

41 Tarkasteltakoon ensiksi kiireellisyysedellytystä.

42 Koska asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan mukaan tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen tutkimaan pääasiaa, voi poikkeuksellisesti toteuttaa vanhempainvastuuta koskevan väliaikaisen toimenpiteen, on katsottava, että kyseiseen säännökseen

sisältyvä kiireellisyyden käsite liittyy sekä tilanteeseen, jossa lapsi on, että siihen, että on käytännössä mahdotonta saattaa vanhempainvastuuta koskeva vaatimus sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian.

43 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että okrožno sodišče v Mariboru on 9.12.2008 antamassaan määräyksessä todennut, että kysymyksessä on asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kiireellinen tilanne, ja viitannut siihen olosuhteiden muuttumiseen, joka on tapahtunut sen jälkeen, kun Tivolin tuomioistuin määräsi vanhempainvastuuta koskevasta väliaikaisesta toimenpiteestä ja uskoi lapsen yksin isänsä huoltoon. Tämä olosuhteiden muutos johtui tuomioistuimen mukaan siitä, että lapsi oli tällä välin sopeutunut hyvin ympäristöön, jossa hän tällä hetkellä elää Sloveniassa. Näin ollen okrožno sodišče v Mariboru katsoi, että lapsen paluu Italiaan Tivolin tuomioistuimen antaman määräyksen täytäntöönpanon johdosta asettaisi hänet tilanteeseen, joka olisi omiaan vakavasti vaarantamaan hänen hyvinvointinsa.

44 Niihin olosuhteisiin, joihin okrožno sodišče v Mariboru vetoaa, ei kuitenkaan voida perustaa asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kiireellisyyden toteamista.

45 Ensiksi tapauksen kiireellisyyden toteaminen pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa tapauksessa olisi vastoin asetuksella N:o 2201/2003 käyttöön otettua jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta, joka itsessään perustuu jäsenvaltioiden keskinäisen luottamuksen periaatteeseen, kuten asetuksen johdanto-osan 21 perustelukappaleesta ilmenee.

46 Säännöistä, joissa edellisessä kohdassa mainitut periaatteet vahvistetaan, on erityisesti mainittava asetuksen N:o 2201/2003 28 artiklan 1 kohta, jonka mukaan vanhempainvastuusta tuomion antaneessa jäsenvaltiossa annettu tuomio, joka on sen alueella täytäntöönpanokelpoinen, on lähtökohtaisesti pantava täytäntöön jäsenvaltiossa, jossa

tuomion tunnustamista pyydetään, sekä kyseisen asetuksen 31 artiklan 3 kohta, jossa kielletään tuomion, jonka täytäntöönpanoa on pyydetty, asiaratkaisun uudelleen tutkittavaksi ottaminen.

47 Käsiteltävänä olevassa asiassa vanhempainvastuuta koskevan väliaikaisen toimenpiteen on toteuttanut tuomioistuin, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian eli Tivolin tuomioistuin, ja tämä toimenpide on julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi Sloveniassa. Jos asteittain tapahtuva olosuhteiden muutos, kuten lapsen sopeutuminen uuteen ympäristöön, olisi riittävä peruste sille, että tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen tutkimaan pääasiaa, voisi asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan nojalla toteuttaa väliaikaisen toimenpiteen, jolla muutetaan tuomioistuimen, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian, toteuttamaa vanhempainvastuuta koskevaa toimenpidettä, täytäntöönpanomenettelyn mahdollinen hitaus jäsenvaltiossa, jossa täytäntöönpanoa on pyydetty, vaikuttaisi osaltaan sellaisten olosuhteiden luomiseen, joiden perusteella kyseinen tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen pääasiassa, voisi estää täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion täytäntöönpanon. Säännöksen tulkitseminen tällä tavoin horjuttaisi juuri niitä periaatteita, joille asetus perustuu.

48 Toiseksi on todettava, että käsiteltävänä olevassa asiassa lapsen tilanteen muuttuminen oli seurausta asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan 11 kohdassa tarkoitetusta lapsen luvattomasta pois viemisestä. Okrožno sodišče v Mariborun määräämä väliaikainen toimenpide perustuu näet paitsi asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohtaan myös vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklaan, jota sovelletaan ainoastaan tilanteissa, joissa on kysymys lapsen luvattomasta pois viemisestä tai palauttamatta jättämisestä.

49 Pääasiassa kysymyksessä olevan tapauksen tunnustaminen kiireelliseksi tilanteeksi olisi vastoin asetuksen N:o 2201/2003 tavoitetta, joka on lasten luvattoman pois viemisen tai palauttamatta jättämisen estäminen jäsenvaltioiden välillä (ks. vastaavasti asia C-195/08 PPU, Rinau, tuomio 11.7.2008, Kok., s. I-5271, 52 kohta). Sen hyväksyminen, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan nojalla voitaisiin toteuttaa toimenpide, joka saisi aikaan muutoksen vanhempainvastuussa, merkitsisi lapsen luvattomaan poisviemiseen syyllistyneen vanhemman aseman vahvistamista siten, että vakautettaisiin lainvastaiseen menettelyyn perustuva tosiasiallinen tilanne.

50 Kuten asetuksen No 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan sanamuodosta itsestään ilmenee, väliaikaisten toimenpiteiden on koskettava siinä jäsenvaltiossa oleskelevia henkilöitä, jonka tuomioistuimet ovat toimivaltaisia toteuttamaan tällaisia toimenpiteitä.

51 Vanhempainvastuuta koskevaa väliaikaista toimenpidettä, joka koskee lapsen huoltoon liittyvää muutosta, ei tehdä vain itse lasta koskien vaan myös sitä vanhempaa koskien, jolle lapsen huolto on hiljattain uskottu, sekä sitä vanhempaa koskien, joka tällaisen toimenpiteen toteuttamisen vuoksi menettää lapsen huoltajuuden.

52 Käsiteltävänä olevassa asiassa on kiistatonta, että yksi henkilöistä, joita koskien tällainen toimenpide on toteutettu, eli isä asuu toisessa jäsenvaltiossa, eikä mikään osoita, että hän oleskelisi jäsenvaltiossa, jonka tuomioistuin katsoo olevansa toimivaltainen asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklan 1 kohdan nojalla.

53 Edellä esitettyä tarkastelua vahvistavat vaatimukset, jotka ilmenevät asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 33 perustelukappaleesta, jonka mukaan asetuksessa tunnustetaan perusoikeudet ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan periaatteita ja pyritään erityisesti varmistamaan sen 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen.

54 On todettava, että yksi näistä lapsen perusoikeuksista on perusoikeuskirjan 24 artiklan 3 kohdassa ilmaistu lapsen oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, ja tämän oikeuden kunnioittaminen kietoutuu kiistatta yhteen lapsen edun kanssa.

55 Asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklaa ei voida tulkita siten, että siinä ei otettaisi huomioon tätä perusoikeutta.

56 Tästä on todettava, että lapsen yhden vanhemman yksin tekemään päätökseen perustuva luvaton pois vieminen riistää useimmiten lapselta mahdollisuuden ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä toiseen vanhempaansa säännöllisesti.

57 Asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklaa ei näin ollen pidä tulkita siten, että lapsen luvattomasti pois vienyt vanhempi voisi käyttää sitä välineenä sen tosiasiallisen tilanteen pidentämiseksi, jonka hänen lainvastainen menettelynsä on synnyttänyt, tai tämän menettelyn vaikutusten legitimoimiseksi.

58 Perusoikeuskirjan 24 artiklan 3 kohdan mukaan lapselle kuuluvasta perusoikeudesta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti voidaan poiketa, jos tällainen etu on ristiriidassa lapsen jonkin muun edun kanssa.

59 Näin ollen on katsottava, että toimenpide, joka estää lasta ylläpitämästä henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, voi olla oikeutettu vain lapsen sellaisen muun edun perusteella, joka menee painavuudeltaan kyseisen perusoikeuden edelle.

60 Kaikkien kyseessä olevien etujen punnitseminen tasapainoisesti ja järkevästi sekä itse lapsen henkilöön ja hänen sosiaaliseen ympäristöönsä liittyvien objektiivisten seikkojen perusteella tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti toteuttaa siinä tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian asetuksen N:o 2201/2003 säännösten mukaan.

61 Kaikki edellä esitetty huomioon ottaen esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 20 artiklaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa siinä ei sallita jäsenvaltion tuomioistuimen toteuttaa vanhempainvastuuta koskevaa väliaikaista toimenpidettä, jolla tämän jäsenvaltion alueella olevan lapsen huolto uskotaan yhdelle lapsen vanhemmista, kun toisen jäsenvaltion

tuomioistuin, joka on kyseisen asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan lapsen huoltoa koskevan pääasian, on jo antanut tuomion, jossa lapsen huolto uskotaan väliaikaisesti toiselle vanhemmalle, ja kun tämä tuomio on jo julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi ensiksi mainitussa jäsenvaltiossa.

Oikeudenkäyntikulut

62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 20 artiklaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa siinä ei sallita jäsenvaltion tuomioistuimen toteuttaa vanhempainvastuuta koskevaa väliaikaista toimenpidettä, jolla tämän jäsenvaltion alueella olevan lapsen huolto uskotaan yhdelle lapsen vanhemmista, kun toisen jäsenvaltion tuomioistuin, joka on kyseisen asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan lapsen huoltoa koskevan pääasian, on jo antanut tuomion, jossa

lapsen huolto uskotaan väliaikaisesti toiselle vanhemmalle, ja kun tämä tuomio on jo julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi ensiksi mainitussa jäsenvaltiossa.

Allekirjoitukset